

прилеглої території дозволив оцінити стійкість агроландшафтів (КСА), який характеризує розподіл та стан земельних ресурсів у досліджуваному регіоні. Встановлено що для Мізоцької височини типовий строкатий розподіл структури угідь, а саме: для північних районів властива значна сільськогосподарська освоєність, а частка ріллі подекуди перевищує 75% (Урвенська сільрада). Для південних регіонів характерна більша лісистість у порівнянні з іншими частинами кряжу. Так, наприклад, лісовкриті площі займають понад 70% Новомишаницької та Будеразької сільських рад.

Підсумковим результатом дослідження виступає серія побудованих геоінформаційно-картографічних моделей, які відбивають перераховані вище властивості території досліджень. Ці моделі використані в якості інформаційно-аналітичного підґрунтя при обґрунтуванні системи заходів з покращення як загального геоекологічного стану МК, так і окремих його компонентів. Реалізація зазначених заходів дозволить зменшити антропогенний тиск на агроландшафти регіону і покращити екологічний стан компонентів довкілля МК.

Список використаної літератури

1. Жданюк Б.С. Сучасний стан земельних ресурсів Мізоцького кряжу / Б.С. Жданюк, І.П. Ковальчук // Земельні ресурси та земельні відносини: стан, проблеми реформування, перспективи оптимізації : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 15-річчю створення факультету землевпорядкування Національного університету біоресурсів і природокористування України. – К.: «Медінформ», 2011. – С. 81-85.
2. Жданюк Б.С. Вплив землекористування на стан ґрунтового покриву Мізоцького кряжу / Б.С. Жданюк, І.П. Ковальчук // Збалансоване природокористування. – Київ: Інститут агроекології та землекористування НААН, 2014. - № 3. – С. 93-101.
3. Звіт про наявність земель та розподіл їх по землекористувачах, власниках землі та угіддях Здолбунівського району (станом на 1 січня 2011 р.). – Здолбунів, 2010.
4. Звіт про наявність земель та розподіл їх по землекористувачах, власниках землі та угіддях Острозького району (станом на 1 січня 2011 р.). – Острог, 2010.
5. Звіт про наявність земель та розподіл їх по землекористувачах, власниках землі та угіддях Дубенського району (станом на 1 січня 2011 р.). – Дубно, 2010.
6. Мильков Ф.Н. Общее землеведение : учеб. для студ. географ. спец. вузов / Ф.Н. Мильков. – М. : Высш. шк., 1990. – 335 с. : ил.
7. Третьяк А.М. Методичні рекомендації оцінки екологічної стабільності агроландшафтів і сільськогосподарського землекористування / А. М. Третьяк, А.Р. Третьяк, М.І. Шквир. – К. : ВУААН, 2001. – 15 с.
8. Шевчук Г.М. Еколого-економічне обґрунтування органічного сільськогосподарського використання (на прикладі Рівненської області) [Електронний ресурс] / Г. М. Шевчук. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mimi/2011_4_1/5_3.pdf

Стаття надійшла до редколегії
19.02.2015 р.

УДК 911 : 502.171(477.82-751.3)

М. В. Боярин – кандидат географічних наук, доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
І. М. Нетробчук – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Природно-заповідна мережа басейну р. Західний Буг у межах Волинської області

*Роботу виконано на кафедрі екології та охорони
навколишнього середовища СНУ ім. Лесі Українки*

Басейн р. Західний Буг у Волинській області відзначається 42 розрізненими природно-заповідними об'єктами, зокрема, перспективний транскордонний Західнобугський екологічний коридор загальноєвропейської, національної та регіональної екомереж. Необхідною умовою під час формування басейнової

екомережі є спрямованість на поліпшення умов водного середовища, збереження і відновлення біотичного та ландшафтного різноманіття. З метою вивчення природоохоронної діяльності в межах басейну річки проаналізовано структуру ПЗФ; створено картосхему коефіцієнта інсуляризованості заповідних об'єктів згідно суббасейнів. Визначено оцінку якості заповідної мережі басейну за такими показниками як загальна площа, щільність об'єктів, заповідність, суворість заповідності, коефіцієнт розчленованості території. Розглянуто принципи формування регіональної екомережі та перспективи щодо оптимізації її функціонування.

Ключові слова: Західний Буг, екологічна мережа, природно-заповідний фонд.

Боярин М. В., Нетробчук И. М. Природно-заповедная сеть бассейна р. Западный Буг в Волынской области. Бассейн р. Западный Буг у Волынской области с 42 разрозненными природно-заповедными объектами рассматривается как перспективный трансграничный Западнобужский экологический коридор общеевропейской, национальной и региональной экосетей. Необходимым условием формирования бассейновой экосети является направление на улучшение условий водной среды, сохранения и возобновления биотического и ландшафтного многообразия. Проанализирована структура ПЗФ, создана картосхема коэффициента инсуляризации заповедных объектов по суббассейнам р. Западный Буг. Рассмотрены принципы формирования региональной экологической сети и перспективы ее оптимизации.

Ключевые слова: Западный Буг, экологическая сеть, природно-заповедный фонд.

Boiaryn M. V., Netrobchuk I. M. Natural protected network of Western Bug River basin in Volyn region. Western Bug basin in Volyn region is characterized by 42 isolated natural protected objects. This is a perspective cross-border Western Bug ecological corridor of European, national and regional ecological networks. The necessary condition during the formation of a basin ecological network is a focus on improvements of the water environment, conservation and restoration of biotic and landscape diversity. In order to study the environmental activities within the river basin the structure of natural reserve fund was analyzed; the skeleton map of rate insularization of protected objects according to sub-basins was created. We made the estimation of protected basin network quality on such indicators as the total area, the density of objects, the index of protected areas, the strict index of protected areas, insularization rate (i.e. the dismemberment of the territory). We analysed the principles of forming a regional ecological network and prospects of its functional optimization.

Key words: Western Bug river basin, ecological network, natural reserve fund.

Постановка наукової проблеми та її значення. Одним із важливих компонентів формування екологічного стану басейнів річок є певний відсоток антропогенно незмінених територій, що є об'єктами природно-заповідного фонду (ПЗФ). Останні позитивно впливають на стан басейну загалом та сприяють самоочищенню поверхневих вод. Оцінка якості природно-заповідної мережі річкового басейну є актуальним та першочерговим завданням на шляху відновлення належного стану водного середовища. Управління природно-заповідним фондом (ПЗФ) є невід'ємною частиною державної екологічної політики і однією із умов інтеграції до ЄС та міжнародного співробітництва у природоохоронній галузі.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Значна увага науковців, на сучасному етапі розвитку суспільства, надається теорії формування та оцінці якості природно-заповідної мережі України. Упродовж тривалого часу стан природно-заповідної мережі України досліджували та розробляли оптимізаційні заходи щодо її покращення такі науковці як В. Клименко, А. Романів, В. Селюцький, Л. Царик, П. Царик, Ю. Шеляг-Сосонко та ін. [4; 9; 10]. Питання природоохоронної діяльності у Волинській області висвітлено у наукових працях Ю. Грищенко, Ф. Зузук, З. Карпюк, В. Коніщука, О. Міщенко, В. Найди, В. Фесюка та ін. [3; 6].

Однак якість природно-заповідної мережі та методи її оптимізації вивчалися зазвичай у межах адміністративних територіальних одиниць (районів, областей, країни загалом). Сьогодні все більшої актуальності набуває басейновий підхід при оцінюванні мережі природно-заповідного фонду. У зв'язку з цим Ю. Шеляг-Сосонко [10] розроблено схему екомережі басейну Дніпра. Сучасний стан природно-заповідної мережі басейну р. Стохід, р. Вижівка у Волинській області подається в дослідженнях І. Ковальчука, Т. Павловської та ін. [5; 6]. Власне виникла необхідність подальшого вивчення природоохоронної мережі окремих басейнів річок Волинської області, зокрема р. Західний Буг.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є оцінка якості природно-заповідної мережі басейну річки Західний Буг у Волинській області.

Основні завдання здійсненого дослідження : 1) проаналізувати структуру природно-заповідного фонду басейну; 2) визначити кількісні та якісні показники об'єктів природно-заповідної мережі басейну; 3) розглянути принципи формування регіональної екомережі; 4) окреслити перспективи щодо оптимізації функціонування заповідної мережі басейну.

Методи й матеріали досліджень. Вихідними матеріалами слугувала інформація Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Волинській області. Для дослідження використано комплексний та системний підхід, а також математичний, картографічний та порівняльно-описовий метод.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Особливого значення для охорони довкілля набуває збереження біологічного і ландшафтного різноманіття. Останнє становить основу біологічних ресурсів, що забезпечують сировиною і харчовими продуктами життєдіяльність людей. Формування регіональної екологічної мережі в межах басейну є пріоритетним завданням, оскільки діяльність людини призвела до порушення цілісності і структурно-функціональної організації ландшафтів. Внаслідок денатуралізації природних ландшафтів утворилися природно-антропогенні ландшафти, для яких типова заміна природних біоценозів на агроценози і урбоекосистеми. Порушення цілісності і єдності природного рослинного покриву є найбільшою небезпекою для біорізноманіття.

Як засвідчує М. Приходько: “Метою формування регіональної екологічної мережі є поєднання і відновлення видової, ценотичної і ландшафтно-різноманітності та нерозривності біогеоценотичного покриву як єдиної цілісності” [8, с. 194].

Комплексну фізико-географічну оцінку басейнової системи р. Західний Буг у Волинській області знаходимо в роботах [1; 2]. Для детальнішого вивчення природоохоронної діяльності басейну р. Західний Буг у Волинській області нами проаналізовано структуру природно-заповідного фонду (рис. 1). У басейні р. Західний Буг наявні 42 об'єкти ПЗФ, серед яких 4 мають загальнодержавне та 38 місцевого значення. Серед природно-заповідних об'єктів (ПЗО) державного значення у басейні р. Західний Буг знаходиться: 1 національний природний парк, 2 ботанічних заказника, 1 гідрологічна пам'ятка природи. Загальна їх площа становить 49569 га. Серед заповідних територій місцевого значення є 26 заказників, серед них 7 загальнозоологічних, 7 лісових, 5 ландшафтних, 4 гідрологічних, 2 ботанічних, 1 іхтіологічний; 10 пам'яток природи, зокрема 8 ботанічних, 1 гідрологічна та 1 зоологічна; 1 заповідне урочище та 1 парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва. Загальна площа заповідних об'єктів місцевого значення сягає 16380,97 га. Як бачимо, категорії ПЗО у басейні р. Західний Буг наявні неповно.

Кількісна та якісна оцінка ПЗФ є необхідною умовою для формування басейнової екологічної мережі. Вона дає змогу проаналізувати їх сучасний стан, визначити на скільки вони виконують свої природоохоронні функції, а також з'ясувати чи можуть ці об'єкти входити до складу екомереж у якості природних ядер або екокоридорів.

Для оцінки природно-заповідної мережі басейну р. Західний Буг у Волинській області використано такі показники [4; 5]:

1) *Загальна кількість природно-заповідних територій та об'єктів ПЗФ басейну ($N_{за}$)*. У басейні р. Західний Буг знаходиться 42 території та об'єктів ПЗФ, зокрема Шацький Національний природний парк (площа 48977 га). Природно-заповідні об'єкти у басейні розміщені нерівномірно. Так, найбільша їх кількість зосереджена у басейнах р. Луга – 17, інших малих річках – 8, у каналах Топкий – 5 і Турський – 4, р. Золотуха – 3. Інші басейни мають по 1-2 об'єкти.

2) *Загальна площа природно-заповідного фонду ($S_{за,са}$) та показник заповідності басейну S (пзф, %)*. Площа ПЗФ басейну р. Західний Буг у Волинській області становить 65949,97 га, або 14,3 % (від площі басейну 461900 га). Це відносно високий показник заповідності порівняно не тільки з середнім в Україні – 6,05 %, а й Волинській області 10,9 % (станом на 01.01.2013 р.). Варто зазначити, що частка площ ПЗФ від площ суббасейнів (показник заповідності) значно різниться. Найменший показник заповідності зафіксований у басейнах р. Неретва (0,01 %), р. Гапа (0,07 %) та р. Золотуха (1,5 %), а найбільший – 30 % в басейнах інших малих річок. У басейні р. Копаївка він становить 3,0 %, р. Луга – 3,9 %, в каналах Турському та Топкому – 9,6 % і 11,3 % відповідно [7].

3) *Показник щільності об'єктів ПЗФ басейну р. Західний Буг у Волинській області* сягає 0,9 об'єктів на 100 км², що засвідчує наближені значення до середнього в Україні (1,08).

4) *Показник суворості заповідності ($S_{с.з.}$, %)*. Це відношення площі природно-заповідного об'єкту певної території із суворим режимом ($S_{пзо с.р.}$) до загальної площі басейну ($S_{заг.}$) і площі природно-заповідних територій та об'єктів басейну ($S_{пзф.}$). Показник суворості заповідності відносно загальної площі басейну визначається за формулою:

$$S_{с.з.} = (S_{пзо с.р.} \cdot 100) / S_{заг.} \quad (1)$$

Щодо загальної площі ПЗФ цей показник обчислюється за такою формулою:

$$S_{с.з.} = (S_{пзо с.р.} \cdot 100) / S_{пзф.} \quad (2)$$

Об'єктом суворості заповідності у басейні р. Західний Буг є лише Шацький національний природний парк, де цей показник становить 10,6 % від загальної площі басейну р. Західний Буг та 74 % від загальної площі ПЗФ.

5) *Коефіцієнт інсуляризованості (розчленованості) території* – це розпад єдиних природних ділянок на окремі невеличкі масиви. Він дозволяє оцінити якість природно-заповідної мережі басейну річки, тобто визначити стійкість природно-заповідних об'єктів та їх роль у формуванні екомережі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Особливого значення для охорони довкілля набуває збереження біологічного і ландшафтного різноманіття. Останнє становить основу біологічних ресурсів, що забезпечують сировиною і харчовими продуктами життєдіяльність людей. Формування регіональної екологічної мережі в межах басейну є пріоритетним завданням, оскільки діяльність людини призвела до порушення цілісності і структурно-функціональної організації ландшафтів. Внаслідок денатуралізації природних ландшафтів утворилися природно-антропогенні ландшафти, для яких типова заміна природних біоценозів на агроценози і урбоєкосистеми. Порушення цілісності і єдності природного рослинного покриву є найбільшою небезпекою для біорізноманіття.

Як засвідчує М. Приходько: “Метою формування регіональної екологічної мережі є поєднання і відновлення видової, ценотичної і ландшафтної різноманітності та нерозривності біогеоценотичного покриву як єдиної цілісності” [8, с. 194].

Комплексну фізико-географічну оцінку басейнової системи р. Західний Буг у Волинській області знаходимо в роботах [1; 2]. Для детальнішого вивчення природоохоронної діяльності басейну р. Західний Буг у Волинській області нами проаналізовано структуру природно-заповідного фонду (рис. 1). У басейні р. Західний Буг наявні 42 об'єкти ПЗФ, серед яких 4 мають загальнодержавне та 38 місцевого значення. Серед природно-заповідних об'єктів (ПЗО) державного значення у басейні р. Західний Буг знаходиться: 1 національний природний парк, 2 ботанічних заказника, 1 гідрологічна пам'ятка природи. Загальна їх площа становить 49569 га. Серед заповідних територій місцевого значення є 26 заказників, серед них 7 загальнозоологічних, 7 лісових, 5 ландшафтних, 4 гідрологічних, 2 ботанічних, 1 іхтіологічний; 10 пам'яток природи, зокрема 8 ботанічних, 1 гідрологічна та 1 зоологічна; 1 заповідне урочище та 1 парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва. Загальна площа заповідних об'єктів місцевого значення сягає 16380,97 га. Як бачимо, категорії ПЗО у басейні р. Західний Буг наявні неповно.

Кількісна та якісна оцінка ПЗФ є необхідною умовою для формування басейнової екологічної мережі. Вона дає змогу проаналізувати їх сучасний стан, визначити на скільки вони виконують свої природоохоронні функції, а також з'ясувати чи можуть ці об'єкти входити до складу екомереж у якості природних ядер або екокоридорів.

Для оцінки природно-заповідної мережі басейну р. Західний Буг у Волинській області використано такі показники [4; 5]:

1) *Загальна кількість природно-заповідних територій та об'єктів ПЗФ басейну ($N_{заг}$)*. У басейні р. Західний Буг знаходиться 42 території та об'єктів ПЗФ, зокрема Шацький Національний природний парк (площа 48977 га). Природно-заповідні об'єкти у басейні розміщені нерівномірно. Так, найбільша їх кількість зосереджена у басейнах р. Луга – 17, інших малих річках – 8, у каналах Топкий – 5 і Турський – 4, р. Золотуха – 3. Інші басейни мають по 1-2 об'єкти.

2) *Загальна площа природно-заповідного фонду ($S_{заг,зд}$) та показник заповідності басейну S ($S_{ПЗФ, \%}$)*. Площа ПЗФ басейну р. Західний Буг у Волинській області становить 65949,97 га, або 14,3 % (від площі басейну 461900 га). Це відносно високий показник заповідності порівняно не тільки з пересічним в Україні – 6,05 %, а й Волинській області 10,9 % (станом на 01.01.2013 р.). Варто зазначити, що частка площ ПЗФ від площ суббасейнів (показник заповідності) значно різниться. Найменший показник заповідності зафіксований у басейнах р. Неретва (0,01 %), р. Гапа (0,07 %) та р. Золотуха (1,5 %), а найбільший – 30 % в басейнах інших малих річок. У басейні р. Копаївка він становить 3,0 %, р. Луга – 3,9 %, в каналах Турському та Топкому – 9,6 % і 11,3 % відповідно [7].

3) *Показник цільності об'єктів ПЗФ басейну р. Західний Буг у Волинській області* сягає 0,9 об'єктів на 100 км², що засвідчує наближені значення до пересічного в Україні (1,08).

4) *Показник суворості заповідності ($S_{с.з.}$, %)*. Це відношення площі природно-заповідного об'єкту певної території із суворим режимом ($S_{пзо с.р.}$) до загальної площі басейну ($S_{заг.}$) і площі природно-заповідних територій та об'єктів басейну ($S_{ПЗФ}$). Показник суворості заповідності відносно загальної площі басейну визначається за формулою:

$$S_{с.з.} = (S_{пзо с.р.} \cdot 100) / S_{заг.} \quad (1)$$

Щодо загальної площі ПЗФ цей показник обчислюється за такою формулою:

$$S_{с.з.} = (S_{пзо с.р.} \cdot 100) / S_{ПЗФ} \quad (2)$$

Об'єктом суворості заповідності у басейні р. Західний Буг є лише Шацький національний природний парк, де цей показник становить 10,6 % від загальної площі басейну р. Західний Буг та 74 % від загальної площі ПЗФ.

5) *Коефіцієнт інсуляризованості (розчленованості) території* – це розпад єдиних природних ділянок на окремі невеличкі масиви. Він дозволяє оцінити якість природно-заповідної мережі басейну річки, тобто визначити стійкість природно-заповідних об'єктів та їх роль у формуванні екомережі.

Природа Західного Полісся та прилеглих територій

У басейні р. Західний Буг показник $I_N = 0,5$. Загалом коефіцієнт інсуляризованості територій та ПЗО басейну (I) обчислюється за формулою :

$$I = (S_{nc} / S_{пзф} + N_{nc} / N_{заг}) / 2 \quad (5)$$

Значення коефіцієнта інсуляризованості знаходиться в межах від 0 до 1. Встановлено, що чим вище значення коефіцієнта інсуляризованості, тим вагомішу роль для дослідженої території відіграють роздріблені масиви, що не мають екологічної стійкості. Коефіцієнт інсуляризованості територій та ПЗО басейну р. Західний Буг у Волинській області становить 0,25, тобто природно-заповідних об'єктів є недостатньо для створення ядер екологічної мережі (табл. 1).

Таблиця 2

Коефіцієнт інсуляризованості природно-заповідних територій басейну р. Західний Буг у Волинській області

№	Річковий басейн	$S_{nc}, га$	$S_{пзф}, га$	N_{nc}	$N_{заг}$	I_m	I_n	I
1	р. Копаївка	0	538,5	0	2	0	0	0
2	р. Гапа	17,4	17,4	2	2	1	1	1
3	р. Неретва	3,4	3,4	1	1	1	1	1
4	р. Золотуха	32,01	325,41	2	3	0,01	0,7	0,35
5	р. Луга	116,96	5233,56	9	17	0,04	0,5	0,27
6	Канал Топкий	47,6	687,6	3	5	0,07	0,6	0,33
7	Канал Турський	90	4619	2	4	0,02	0,5	0,26
8	Інші річки басейну	51,3	5452,1	2	8	0,009	0,25	0,12
9	Басейн Західного Бугу в Волинській області	358,67	65949,97	21	42	0,005	0,5	0,25

Цей показник є відносно невисокий, що засвідчує про деяку розчленованість і нестійкість територій та об'єктів ПЗФ, та недостатню їх роль в існуючій природоохоронній мережі басейну. Найкраща ситуація простежується у басейні р. Копаївка, де $I = 0$, що засвідчує відсутність нестійких територій та природно-заповідних об'єктів (площею менше 50 га). Останні можуть повністю забезпечити репрезентивність території та виконувати роль ядер в екологічній мережі. У басейнах рр. Гапа, Неретва ситуація протилежна – коефіцієнт $I = 1$, тобто ПЗФ складається лише з найдрібніших природно-заповідних ділянок, що є нестійкими і займають невелику площу (менше 50 га). Неоптимально розроблена заповідна мережа фіксується у басейнах річок каналу Топкого і Золотухи, де коефіцієнт інсуляризованості становить 0,33 і 0,35 відповідно (рис. 1). Це засвідчує про значну роль у природоохоронній мережі басейну дрібних ділянок, що не мають екологічної стабільності. Краще сформована заповідна мережа в каналі Турському (0,26), басейнах р. Луга (0,27), та інших річок (0,12). Отже, в басейні р. Західний Буг знаходиться $\frac{1}{2}$ екологічно нестабільних ПЗО від загальної їх кількості, однак вони займають лише 358,67 га, що становить 0,54 % від площі ПЗФ басейну.

З зазначеного вище випливає, що басейн р. Західний Буг із великою кількістю розрізнених заповідних об'єктів розглядається як перспективний транскордонний Західнобузький екологічний коридор загальноєвропейської та національної екомереж. Водозбір транскордонної р. Західний Буг є спільним для України, Польщі та Білорусі, тому він є структурним елементом не тільки національної, а й регіональної екомереж [3].

Важливим завданням формування регіональної басейнової екомережі є створення нових заповідних об'єктів, зокрема гідрологічних, що ґрунтується

на таких принципах [9] : 1) у регіональній екологічній мережі річки разом з прибережними захисними смугами виконують роль екологічних коридорів; 2) зміна просторової орієнтації агроландшафтів та збільшення площ екостабілізуючих угідь; 3) збільшення кількості природоохоронних об'єктів місцевого значення, зокрема лісових заказників з метою збереження біологічного і ландшафтного різноманіття; 4) запобігання порушення цілісності рослинного покриву водно-болотних угідь; 5) приведення у відповідність територіальної структури екомережі із збереженням видового біорізноманіття; 6) рівномірний розподіл об'єктів природоохоронного фонду у межах басейнової системи, для забезпечення оптимальних умов функціонування суббасейнів.

У перспективі для оптимізації функціонування річкового басейну значну роль відіграватиме збереження та відновлення видового біорізноманіття. Останнє здійснюється шляхом збільшення площ ПЗФ басейну. У басейні р. Західний Буг простежується нерівномірний розподіл об'єктів ПЗФ, що відповідно потребує вирівнювання показників площ ПЗФ в басейнах малих річок. Для визначення співвідношення рівня фрагментарності існуючих заповідних природоохоронних територій до необхідних проєктованих використовується коефіцієнт фрагментарності ($K_{фр}$) [5]. Цей коефіцієнт визначається за формулою :

$$K_{фр} = 1/I, \quad (6)$$

де I – коефіцієнт інсуляризованості. Для басейну р. Західний Буг коефіцієнт $K_{fr} = 4$. Отже, для досягнення оптимального співвідношення територій та об'єктів ПЗФ басейну р. Західний Буг необхідно його площу збільшити в 4 рази. Вважаємо, що доцільним є збільшення площ природоохоронних територій у басейнах рр. Студянка, Піщатка, Гапа, Неретва, Золотуха на 7-9 % і доведення їх до пересічного значення у Волинській області (10,9 %). Також до складу ПЗФ басейну необхідно включити землі, через які будуть проходити зв'язки між екоядрами, що сприятиме збереженню оселешних середовищ для водно-болотної рослинності, водоплавних видів птахів, риби тощо та підтримці природного балансу водозбірного басейну.

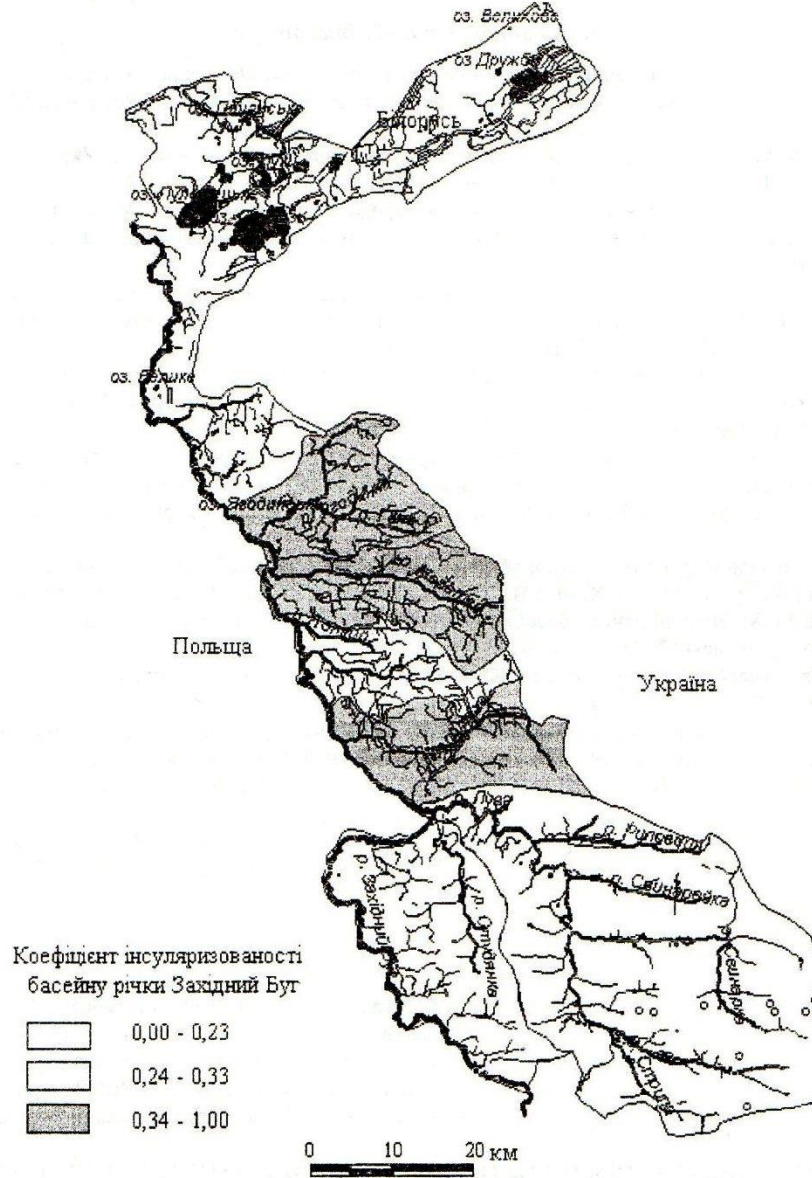

Рис. 1. Коефіцієнт інсуляризованості природно-заповідних територій басейну р. Західний Буг у Волинській області

Висновки та перспективи подальших досліджень. 1. У басейні р. Західний Буг знаходиться 42 об'єкти ПЗФ, серед них 4 мають статус загальнодержавного та 38 місцевого значення. ПЗФ охоплює Шацький національний природний парк, 28 заказників, 11 пам'яток природи, 1 заповідне урочище та парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва.

2. Здійснено оцінку якості природно-заповідної мережі басейну р. Західний Буг, де площа ПЗФ становить 65949,97 га, щільність об'єктів – 0,9 об./100 км², показник заповідності – 14,3 %, показник суворості заповідності від загальної площі басейну – 10,6 % та від загальної площі ПЗФ – 74 %,

Природа Західного Полісся та прилеглих територій

коефіцієнт інсуляризованості – 0,25. Усі ці показники засвідчують неможливість створення ядер екологічної мережі.

3. Для досягнення оптимального співвідношення природно-заповідних територій басейну р. Західний Буг необхідно його площу збільшити в 4 рази.

4. У перспективі успішне розширення площ ПЗО басейну дасть змогу розбудувати національну та Пан'європейську екомережу, а також водно-болотних угідь міжнародного значення. Це відповідно стимулюватиме розвиток рекреації та туризму, сприятиме покращенню екологічної ситуації басейну, а також збереженню та відновленню його біорізноманіття.

Список використаної літератури

1. Боярин М. В. До питання природоохоронної діяльності в басейні річки Західний Буг на території Волинської області / М. В. Боярин // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2008. – № 801 : Екологія. – С. 88–93.
2. Забокрицька М. Р. Гідроекологічний стан басейну Західного Бугу на території України : монографія / М. Р. Забокрицька, В. К. Хільчевський, А. П. Манченко. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 184 с.
3. Карпюк З. К. Природно-заповідна і екологічна мережі / З. К. Карпюк, М. М. Мельнічук // Природа Західного Полісся, прилегло до Хотиславського кар'єру Білорусі : монографія / за ред. Ф. В. Зузука. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2014. – С. 217-237.
4. Клименко В. Г. Оцінка та аналіз ефективності природоохоронної мережі Харківської області графоаналітичним методом / В. Г. Клименко, А. В. Олійник // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії : зб. наук. пр. – Харків, 2014. – Вип. 19. – С. 36-41.
5. Ковальчук І. П. Природно-заповідний фонд басейну р. Стохід : сучасний стан, картографічна модель, шляхи оптимізації функціонування / І. П. Ковальчук, Т. С. Павловська, Д. В. Савчук // Часопис картографії : зб. наук. пр. – К : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. – Вип. 3. – С. 82-91.
6. Павловська Т. Актуальні питання досліджень сучасного стану природно-заповідної мережі басейну р. Вижівка (Правобережжя Прип'яті) / Т. Павловська, І. Ковальчук, Л. Василюк // Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія : Географія. – Тернопіль : СМП "Тайп". – 2013. – № 2. – С. 228-233.
7. Природно-заповідний фонд Волинської області / Держ. Управління екобезпеки у Волин. обл., Волин. держ. лісгосп. об-ня "Волиньліс"; упоряд. : М. Химин, В. Тутейко, О. Гришай [та ін.]. – Луцьк : Ініціал, 1999. – 48 с.
8. Приходько М. М. Новітні основи басейнового управління природними ресурсами : монографія / М. М. Приходько. – Івано-Франківськ, 2006. – 2006. – 280 с.
9. Розбудова екомережі України / за ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко. – К. : Програма розвитку ООН. Проект "Екомережі", 1999. – 127 с.
10. Царик Л. Визначальна роль мережного підходу на сучасному етапі оптимізації природоохоронних територій / Л. Царик // Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія : Географія. – Тернопіль : СМП "Тайп". – 2014. – № 1 (випуск 36). – С. 205-209.

Стаття надійшла до редколегії
9.04.2015 р.

УДК 911.5 : 502.6 (477)

В. В. Худоба – викладач кафедри туризму Львівського державного університету фізичної культури
П. С. Теліш – завідувач лабораторії екологічної експертизи, асистент кафедри РВПР і ОП Львівського національного університету імені Івана Франка

Особливості розвитку ландшафтних парків на прикордонних територіях (на матеріалах Люблінського воєводства і Львівської області)

*Роботу виконано на кафедрі РВПР і охорони природи
ЛНУ імені Івана Франка*

Роглядаються результати порівняльно-географічних досліджень ландшафтних парків на прикордонних територіях України і Польщі. Здійснено ретроспективний аналіз виникнення та розвитку ландшафтних парків у сусідніх державах. Досліджено правові засади функціонування та основні завдання цих природоохоронних

© В. В. Худоба, П. С. Теліш, 2015